

What's in a name? Beschouwingen over naamgeving in de zoölogie

A.C. van Bruggen

*“What's in a name? That which we call a rose
By any other name would smell as sweet”*

Shakespeare, *Romeo and Juliet* II, ii, 1-2

Summary – Aspects of zoological nomenclature in the context of composition of scientific names and eponymy are discussed in some detail.

Inleiding

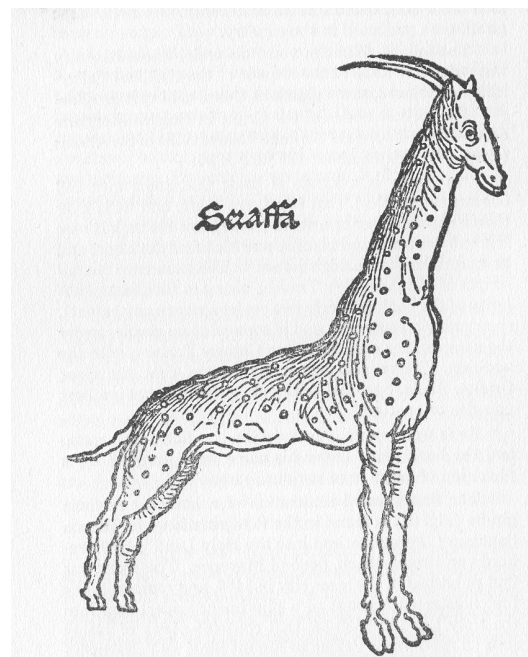
Recentelijk is o.a. in verband met het 75-jarig bestaan van de Nederlandse Malacologische Vereniging veel aandacht besteed aan naamgeving in het kader van de zoölogische nomenclatuur (zie Kronenberg, 2009, maar ook Dance, 2009). Naamgeving is belangrijk want een naam vormt de toegang tot de literatuur, wat in principe weer toegang geeft tot verdere (of idealiter, alle) gegevens over een bepaald organisme. Ik geef een voorbeeld uit eigen praktijk. Toen ik in 1957 aangesteld werd als entomoloog bij de Afdeling Insektenkunde/Division of Entomology van het Departement van Landbou/Department of Agriculture in Pretoria, Zuid-Afrika, werd mij o.a. opgedragen de verschillende insectensoorten schadelijk voor de fruitteelt te bestuderen. Mijn voorgangers in dit veld hadden een prachtig kaartstelsel (dit was natuurlijk decaden voordat iemand zelfs maar gehoord had van een computer) opgebouwd. Komend uit het toenmaals koude Nederland van de jaren vijftig van de vorige eeuw met een uiterst beperkt sortiment van lokaal gekweekte vruchten, viel ik met mijn neus in de boter – wie had toen bij ons van avocado, grenadilla (passievrucht), mango, papaja, e.d. meer gehoord? Dat kaartstelsel berustte op een systeem van kruisverwijzingen. Als men de naam van het schadelijke insect kende, had men toegang tot een lijst van potentiële gastheerplanten; omgekeerd, als men wist met welke vrucht men van doen had, dan was het een simpele zaak uit te vinden welke insecten deze belaagden. Ik heb daar toen mijn voordeel mee kunnen doen en zelf ook bijdragen aan dit systeem kunnen leveren.

Onlangs heeft Reid (2011: 19) het belang van naamgeving nog eens benadrukt. Hij schrijft o.a.: “In *The Meaning of Culture* (1929) the philosopher John Cowper Powys argues that ‘Each planet, each plant, each butterfly, each moth, each beetle becomes doubly real to you when you know its name. This is no superficial pedantry. Deep in the oldest traditions of the human race dwells the secret of the magical power of names.’ [In *The Meaning of Culture* (1929) betoogt de filosoof John Cowper Powys: “Elke planeet, elke plant, elke vlinder, elke mot, elke kever gaat pas echt leven als men de naam kent. Dat is geen oppervlakkige pedanterie. Diep in de oudste tradities van de mens woont het geheim van de magische kracht van namen.”]

Nomenclatuurregels

De Zweedse arts Carl Linné (later, toen hij in de adelstand was verheven, gelatiniseerd als Carolus Linnaeus; 1707-1778) was de initiatiefnemer van een systeem van wetenschappelijke naamgeving. Als elk organisme een wereldwijd aanvaarde

en gebruikte wetenschappelijke naam zou krijgen, dan was het uit met de tot toen gebruikelijke verwarring. Let maar eens op de namen van gewone dieren en planten. De das (*Meles meles*) heet in het Engels ‘badger’, in het Frans ‘blaireau’, in het Duits ‘Dachs’, enz. In het Nederlands heeft het woord ‘das’ meer dan één betekenis; als voorbeeld: een dassenburcht is dus geen ingebouwde muurkast voor stropdassen, maar een hol van een dassenfamilie. Polen, Russen, Slovenen, Kroaten, Moldaviërs en anderen noemen dit dier echter allemaal *Meles meles*, zodat men direct weet wat bedoeld is. Er zijn voorbeelden te over van gewone dieren waar de grootste verwarring zou heersen als men geen wetenschappelijke namen (in de wandeling ‘Latijnse namen’ genoemd) gebruikte. Denk maar aan moose/eland (in het Nederlands is een hert bedoeld, maar in Afrika een antilooop, die wij dan weer eland-antilooop noemen); het wilde rund dat in India ‘bison’ genoemd wordt is de gaur. Als men u in Zuid-Afrika een ‘steenbok’ aanwijst dan gaat het om een antilope en geen geit – onze steenbok staat dicht bij de voorouders van onze huisgeit. Als men in de geschiedenis terug gaat wordt het nog gekker. De giraffe werd aanvankelijk ‘kameelpardel’ genoemd omdat men dacht dat het om een kruising van een kameel en een panter zou gaan . . . Dit is bewaard in de wetenschappelijke naam: *Giraffa camelopardalis*.

De ‘kameelpardel’, een 15e-eeuwse versie, ontleend aan B. Laufer, 1928, *The giraffe in history and art*, *Field Mus. Nat. Hist., Chicago*, fig. 21.

De nomenclatuurregels bestaan uit een serie artikelen, echte wetsartikelen, waaraan men zich dient te houden. Dit hele systeem is dus voorgesteld door Linnaeus; ondanks talrijke wijzigingen sinds het midden van de 18e eeuw zijn de basisprincipes gewoon recht overeind gebleven. Men vraagt mij wel eens wat de sancties zijn – een wetboek geeft immers als regel sancties bij overtreding van de regels. Er bestaan geen sancties bij de nomenclatuurregels; echter, als men deze ignoreert dan doet men dat op straffe van genegeerd te worden door de internationale wetenschappelijke wereld. Wetenschappelijke tijdschriften van standing accepteren immers geen artikelen die niet aan de regels van de naamgeving voldoen. Naast de nomenclatuurregels kent men ook een serie van ‘recommendations’, aanbevelingen dus. Aanbevelingen zijn geen gestelde regels, maar gaan uit van een algemeen gevoel van ‘decency’, dus duidelijkheid, billijkheid, fatsoen, e.d. meer. Van een naamgever wordt verwacht dat deze zich daaraan houdt. Het beginpunt van de zoölogische nomenclatuur is de tiende editie van *Systema Naturae* (1758). Voor de botanie geldt in grote trekken hetzelfde, alleen is daar de peildatum 1753.

Naamgeving

Naamgeving op basis van eigenschappen of geografie is het meest gebruikelijk. Men verwijst dan naar grootte, ribben, tanden, streek, land, gebergte van herkomst e.d. meer. Hoe zijn eponiemen (namen die verwijzen naar personen) eigenlijk ontstaan? Daar waren destijds twee redenen voor. In eerste instantie was Linnaeus tijdens zijn inventarisatie van de flora en fauna van onze wereld afhankelijk van een aantal reizigers en verzamelaars die planten en dieren van nabije en verre landen aandroegen. Plantennamen als *Fuchsia* (naar Fuchs) en de tegenwoordig zo populaire *Alstroemeria* (naar Alströmer), etc., zijn een ieder bekend. Linnaeus had een enorm netwerk van correspondenten en menige wetenschappelijke naam is daaraan ontleend. Veel later, vooral in tijden van ‘lumping’ (waarbij men uitging van een breed geslachts- en soortsbegrip), was het vaak moeilijk homoniemie (twee organismen met dezelfde naam) te voorkomen. Homoniemie immers leidt tot verwarring en is dus verboden. In de tijden dat men vasthield aan grote genera (*Conus*, *Cypraea*, *Helix*, etc.) was het dus noodzakelijk homoniemie tot elke prijs te vermijden. Een voorbeeld: men kende al *Cypraea bicolor* (tweekleurig), *C. elongata* (langwerpig), *C. mauritiana* (van Mauritius), *C. neglecta* (vergeten) en *C. pulchella* (mooi). Dan was het wel zo gemakkelijk en zo veilig een eponiem te introduceren: *C. barclayi*, *C. dillwyni*, *C. lamarcki*, *C. petitiana*, *C. reevei*, etc. Hier kwam wel iets bij dat door Richter (1948: 95) goed onder woorden is gebracht. Hij schrijft “Ratschlag 8 h. Soll ein Name einer Person gewidmet werden, so vergesse man nie Linnaeus’ weise Mahnung, diese “summus honos” sparsam und verantwortungsbewußt zu vergeben. Nur bleibendes Verdienst in der Forschung oder deren verständnisvolle und opferbereite Förderung rechtfertigen solche Verewigung, die andernfalls für alle Beteiligten peinlich werden kann.” [Aanbeveling 8 h. Als de naam van een persoon gebruikt wordt, dan houde men de wijze vermaning van Linnaeus in gedachten, die stelt dat deze als “summus honos” (= hoogste eer)

sparzaam en verantwoord gebruikt dient te worden. Slechts blijvende verdiensten in wetenschappelijk onderzoek of begripvolle en opofferende bevordering van de wetenschap rechtvaardigen een dergelijke vereeuwiging, die anders onder bepaalde omstandigheden door alle betrokkenen als pijnlijk ervaren kan worden].

Wat betreft eponiemen is het vaak gebruik geliefden te eren, waarbij men dan wel dient te letten op een goede context. Een soort vlieg die zijn eieren legt in uitwerpselen kan maar beter niet op deze manier vereeuwigd worden. Overigens, ‘beauty is in the eye of the beholder’ – immers, voor een nijlpaardmoeder bestaat niets mooiers in deze wereld dan haar kalf. Dan zijn wij als malacologen op vaster bodem omdat in de meeste gevallen de schelpen van nieuwe soorten toch zeker esthetisch tot de verbeelding (kunnen) spreken. Een ‘caveat’ moge hierop volgen: naamgeving is voor eeuwig – in geval van echtscheiding of anderszins kan een naam niet veranderd worden. Ik zal ervan af zien hier voorbeelden van te geven. Zelfs als men er in slaagt een naam tot synoniem te verklaren (dat moet dan wel op goede gronden gebeuren!), dan blijft deze voor eeuwig in de synoniemie opgenomen, of zoals een collega zich eens uitdrukte: “ook in de synoniemie leeft men voort!” Een internationale commissie van vooraanstaande systematici beslist over controversiële zaken en kan onder bepaalde omstandigheden een naam taboe verklaren. Echter, deze afgekeurde namen worden ook weer in een register opgenomen – een gegeven naam kan men echt nooit geheel kwijtraken. Men dient er ook aan te denken dat wetenschap en wetboek gescheiden blijven. Deze commissie kan nooit een naam tot synoniem verklaren, dat kan alleen de specialist. Wel kan de commissie beslissen over de beschikbaarheid van de naam – als die niet aan de regels voldoet, kan deze verworpen worden. Het verschil tussen wetenschap en nomenclatuur kan niet genoeg benadrukt worden. Homoniemie is een nomenclatuurkwestie; het gebruiken van één en dezelfde naam voor twee taxa is nu eenmaal verboden! Synoniemie, het gebruiken van twee verschillende namen voor één taxon (systematische categorie: soort of ondersoort, in bepaalde gevallen ook variëteit), is een kwestie van opvatting en dus voorbehouden aan de wetenschap. Ik mag op goede gronden bepalen of ik vind dat een bepaalde soort twee namen heeft, zodat de oudste naam de juiste is. Echter, ik mag niet dezelfde naam geven aan twee verschillende taxa, dan handel ik in strijd met de wet, i.c. de regels van de nomenclatuur.

Overigens, de nieuwste trend is het verkopen van eponiemen. Als een specialist bijvoorbeeld een nieuwe slak heeft ontdekt, dan zou iemand die daar prijs op stelt een bepaalde som gelds moeten betalen om deze nieuwe soort naar zich genoemd te krijgen. Bedragen schijnen te variëren van € 100 tot meer dan € 5000. Men begrijpt dat dit tot allerhand misstanden kan leiden en een dergelijk systeem zal bij de meerderheid van de specialisten slechts afkeuring oogsten.

Foute namen

Er zijn ook aanbevelingen (die echter niet verplicht zijn!) om geen politieke figuren of goden van andere volken te vernemen. Een Duitse coleopteroloog (keverdeskundige) verdedigde

de zich, toen hem na de oorlog werd verweten dat hij een soort naar Hitler had genoemd, met de zijns inziens ironische opmerking: het is “ein kleines, blindes, braunes Höhlentier” [een kleine, blinde, bruine holbewoner; zie Van Bruggen, 2002]. Een van de meer frappante voorbeelden van een op de politiek gestoelde en daardoor verwerpelijke naam is *Passer hostilis* Kleinschmidt, 1915. De Duitse ornitholoog noemde de huismus van de Britse eilanden tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) *Passer hostilis*, d.w.z. de ‘vijandige’ mus; gelukkig is deze naam een synoniem van *Passer domesticus domesticus* (L., 1758). Een groep Leidse ichthyologen (visdeskundigen) noemde een vis van het Victoriameer naar de toenmalige dictator van Tanzania. Eind jaren vijftig van vorige eeuw is nog een naam van een mariene gastropode van de Noordelijke IJszee, *Jumala*, officieel gewijzigd omdat deze verwees naar een Eskimogodheid (zie Opinion 469, 1957). Deze naam is dus geplaatst op een lijst van verboden namen; zoals men ziet, een naam, hoe fout ook, kan nooit geheel verdwijnen.

Een voorbeeld van bovengenoemde af te keuren naamgeving bij mollusken is dat van de zeer vooraanstaande malacoloog Thiele (1860-1935). Hij noemde een soort *Rissoa proditoris*, de *Rissoa* van de verrader (Thiele, 1925: 46). Om dit te begrijpen is een lange uitleg nodig die hier niet op zijn plaats is. Het gaat om de Boerenoorlog en de Eerste Wereldoorlog en men dient een behoorlijke kennis van de geschiedenis te hebben om een en ander volledig te begrijpen. Barnard (1965: 2) schrijft hierover in enig detail maar wellicht onvoldoende voor buitenstaanders.

Een ander taboe is het vernoemen van de eigen familie; ook dat is een aanbeveling. Natuurlijk is er wel een methode om een organisme naar zichzelf te noemen, bijv. naar de (groot)ouders of broer/zuster, etc., maar dit getuigt niet van goede smaak. Een Duitse dipteroloog (vliegdeskundige) noemde een vlieg naar een tante, maar begon de beschrijving met “Beine lang, haarig, ...” [poten/benen lang, behaard,...].

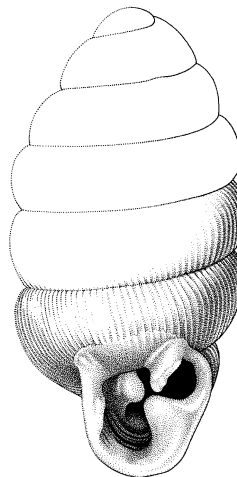
Barbaarse en klassieke namen

Herhaaldelijk is ook gepleit voor goed klinkende namen, namen dus die ‘euphoon’ zijn, daardoor harmonischer overkomen en dus beter in het gehoor liggen. Anders kunnen we net zo goed overgaan op een cijfersysteem, waar veel meer logica in zou zitten, maar wat weer moeilijk te onthouden zou zijn. Dan verwijst men altijd naar het Universal Decimal System, destijds ingevoerd voor de bibliotheek van het Congres in de Verenigde Staten en wereldwijd gebruikt. Aan de cijfercombinatie kan men dan aflezen waar een bepaald boek over gaat. Cijfercombinaties voor dieren en planten zouden dan kunnen verwijzen naar klasse/orde/familie/geslacht/soort, enz. Tegenwoordig zou zoiets een barcode-systeem genoemd worden, wat in een andere context nu gebruikt wordt in verband met moleculaire gegevens. Om nog even terug te komen op een goed klinkende naam: ik kwam nog onlangs het afschuwelijk klinkende miljoenpotengeslacht *Ofookia* tegen. Dit genus is genoemd naar de specialist O.F. Cook.

Niet goed klinkende namen zijn vaak van barbaarse oorsprong. Men begrijpe mij goed, het woord ‘barbaars’ refereert aan alles wat niet aan de klassieke talen (Latijn en Grieks) ont-

leend is. Als de Romeinen over barbaren spraken, dan bedoelden zij bijvoorbeeld Germanen of Britten, die dus barbaarse talen spraken. Linnaeus heeft al bepaald dat de wetenschappelijke namen aan de klassieke talen ontleend zouden moeten zijn of, indien niet, gelatiniseerd dienden te worden. In zijn tijd was dat geen bezwaar omdat elke opleiding een grondige kennis van Latijn en Grieks veronderstelde. Helaas is dat, vooral sinds de Tweede Wereldoorlog, in toenemende mate verloren gegaan – nog maar een kleine minderheid van de systematici heeft een klassieke opleiding genoten. Nu is met behulp van wat handboeken (bijvoorbeeld Brown, 1954) e.d. nog wel iets acceptabels te verzinnen, maar dit is niet altijd even eenvoudig. Vooral waar men geconfronteerd wordt met grote aantallen nieuwe soorten (uiteraard vooral bij de insecten, maar toch ook bij mollusken van streken als Madagascar en de diepe zeeën rond Nieuw-Caledonië) kan dat een uitweg zijn. Ik verwijs hier naar de Amerikaanse malacoloog Emerton die veel pionierswerk op Madagascar verricht heeft, maar ook met een plaatselijke vrouw getrouwd is; veel van zijn talrijke nieuwe namen zijn nauwelijks gelatiniseerd en zijn vaak aan plaats- of familienamen ontleend in de lokale taal, het Malagasy.

Ten overvloede worden door het afnemen van de kennis van de klassieke talen nogal wat fouten gemaakt die soms leiden tot een andere betekenis; vooral het vernoemen van mannen en vrouwen is aan duidelijke regels onderworpen, regels die verloren dreigen te gaan. Ik heb enkele malen nieuwe soorten genoemd naar Ms. Hazel M. Meredith, die grote verdiensten heeft door haar verzamelactiviteiten in Malawi. Deze soorten heb ik ‘*meredithae*’ genoemd (bijv. *Gulella meredithae*). Bij haar verzamelactiviteiten kwamen ook andere diersoorten tevoorschijn, o.a. een nieuwe oorsprong, die *Isolabis meredithi* genoemd is door Brindle (1985). Toen ik haar vertelde dat

Half-schematische tekening van het holotype van *Gulella meredithae*, een merkwaardig roofofslakje van Malawi (3.1 mm lengte), genoemd naar Ms. Hazel M. Meredith (de soortsnaam eindigt dus op -ae), die zich op het gebied van veldstudies van Afrikaanse landslakken zeer verdienstelijk heeft gemaakt [tek. H. Heijn, ontleend aan Zool. Meded. Leiden 74 (15), 2000, p. 228, fig. 1].

daarmede haar vader geëerd werd en niet zij, bleek zij dit niet te begrijpen, want de specialist wist het zelf kennelijk ook niet! In gelatiniseerde vorm worden soorten naar een heer genoemd met de toevoeging *-i* (de heer Meredithus, tweede naamval = van de heer Meredith: *meredithi* of *meredithii*) en naar een dame met *-ae* (mevrouw Mereditha, tweede naamval = van mevrouw Meredith: *meredithae*). Namen kunnen ook

vertaald of gelatiniseerd worden, d.w.z. op basis van Latijn/Grieks gevormd. Veel namen zijn uitstekend te vertalen. Ik refereer hier aan Ton de Winter, naar wie ik een soort noemde: *Maizaniella (Spirulozania) hiemalis* Van Bruggen, 1990, dus letterlijk: de *Maizaniella* 'van de winter'. Dat is toch veel mooier dan *Maizaniella dewinteri*!? Sommigen van onze leden dragen trouwens al een Latijnse naam, zoals Faber (handwerksman); andere namen zijn moeilijker te vertalen. Toch is het Kuiper in een bepaald, uitzonderlijk, geval gelukt. Hij introduceerde *Pisidium viridarium* Kuiper, 1956, een soort erwtenmossel genoemd naar de Britse malacoloog Bernard Verdcourt. Verdcourt, een naam van Franse afkomst, verwijst naar een groene binnenplaats of lusthof waarvoor de Romeinen de term *viridarium* gebruikten, een letterlijke vertaling dus.

Wat betreft eponiemen, het is opvallend dat een aantal personen herhaaldelijk en soms zeer frequent vernoemd is. Wat blijkt? Dit zijn meestal of belangrijke verzamelaars c.q. reizigers geweest, of conservatoren van een molluskenafdeling van een museum. Wat gebeurde er dan destijds? De reizigers/verzamelaars zonden hun materiaal wereldwijd naar specialisten (vandaar de eponiemen) of gaven hun materiaal als geheel aan een museumconservator, die ze vervolgens weer ter bewerking verspreidde aan specialisten wereldwijd (vandaar de eponiemen voor zowel de verzamelaars als de conservatoren). Daarnaast was het vroeger ook nog wel gewoonte nieuwe soorten naar de museumdirecteur of in dissertaties naar de promotor (verantwoordelijk hoogleraar) te noemen (*Abida secale brongersmai* Gittenberger, 1973; *Simpulopsis wiebesi* Breure, 1975). Enkele geleerden of verzamelaars worden nog heel lang na hun dood vernoemd, ik hoef hier maar Darwin en Wallace in herinnering te brengen (zie ook Zoological Nomenclature, 2008: 253-254).

Humoristisch bedoelde namen

Over humoristisch bedoelde namen kan men het oneens zijn, maar deze doen toch wel af aan het serieuze karakter van de naamgeving. Beruchte voorbeelden zijn o.a. *Ellachisme*, *Isachisme*, etc. – men moet eens proberen deze namen uit te spreken, waarbij dan de 'ch' in het Amerikaanse Engels als een 'k' uitgesproken wordt. Nog een afkeurenswaardig voorbeeld uit de entomologie: *Piezia rhea* (spreek uit in het Engels als 'pizzeria'). Gumovsky & Bouček (in Gumovsky, Bouček & Delvare, 2006) beschrijven het geslacht *Hakuna*, met als typesoort *Hakuna matata*, voor kleine wespjes uit Afrika. Zij ontlenen dit aan de musical 'The Lion King'; in grote delen van Oost-Afrika (en ook elders in Afrika in een iets andere vorm) betekent dit zoiets als dat er niets aan de hand is, of dat er geen probleem is, of dat het geen moeite kost. Op zichzelf een aardige vondst, maar wat gaat er gebeuren als er nog meer soorten van dit genus gevonden worden: *Hakuna maxima*, *Hakuna kenyensis*, *Hakuna aurea*, *Hakuna vanachterbergi*? *Hakuna* op zichzelf, het genus dus, is taalkundig gezien alleen een ontkenning: *Hakuna matata* = 'no problem'. Dit is dan van hetzelfde kaliber als *Abra cadabra*, zoals betoogd door Dance (2009: 569).

Veel aardiger vind ik namen die bijvoorbeeld een vergeten

onderdeel van de geschiedenis in herinnering oproepen. Linnaeus had destijds als huisdier een wasbeer die luisterde naar de naam Sjupp. In 2008, het jaar waarin wij het begin van de zoölogische nomenclatuur (1758) herdachten, heeft Kalkman een libel van Yapen (Nieuw-Guinea) *Teinobasis sjupp* genoemd. Overigens was het Linnaeus zelf die al hier en daar steken onder water gaf in zijn eigen naamgeving (zie o.a. Stearn, 1971). Bijvoorbeeld, de lichtekooien van de Oudheid zijn onsterfelijk geworden doordat Linnaeus hun namen in de bivalvenfamilie Veneridae vereeuwigd heeft.

Namen gebaseerd op geografie, een waarschuwing

Tenslotte nog een kleine waarschuwing. Naamgeving die naar de verspreiding verwijst is altijd zinnig. Bijvoorbeeld, bij de landslakken van zuidelijk Afrika treft men triviale namen (soortnamen) aan als *capensis*, *mozambicensis*, *natalensis*, *rhodesiana*, en *swaziensis*, namen dus die aan duidelijkheid niets te wensen overlaten. Of misschien toch wel, want Rhodesia heet vandaag de dag Zimbabwe! Een land kan dan wel een andere naam krijgen, de desbetreffende slakjes behouden hun eerste naam. Het benoemen naar de eerst ontdekte vindplaats is altijd zinvol tot blijkt dat de soort in kwestie een groter of zelfs een enorm verspreidingsgebied bewoont. Een kleine landslak werd in 1854 beschreven van Barrakpore in het toenmalige Britsch-Indië (nu India): *Kaliella barrakporensis*. Na meer dan anderhalve eeuw weten we dat deze soort voorkomt in een enorm verspreidingsgebied van zuidelijk Afrika en Madagascar tot in India! De naam kan en zal dus niet aangepast worden. Ik wil U het frappantste geval van een geografische naam hier niet onthouden. De ezelspinguin is een echt antarctische soort, maar werd in 1781 beschreven als *Pygoscelis papua*. Aan Forster, de beschrijver, werd verteld dat de vogel uit Nieuw-Guinea kwam, want men had geen flauwe notie van het verspreidingsgebied. Tot op de dag van vandaag moet deze antarctische pinguin dus genoeg nemen met zijn tropische naam!

Nomenclatuur van levende organismen is een boeiend vakgebied waarover boekenplanken vol geschreven zijn. Samenvattend kan men stellen: biologische naamgeving is een veld vol voetangels en klemmen. Men betrede dit dus met de nodige voorzichtigheid!

De auteur is dank verschuldigd aan enige collega's die zo welwillend zijn geweest het manuscript van hun commentaar te voorzien.

Literatuur

- BARNARD, K.H., (1965): Personal names in South African conchology. – Conch. Soc. S. Afr. Spec. Publ. 4: 1-53.
- BLUNT, W., (1971): The compleat naturalist. A life of Linnaeus: 1-256. Collins, Londen (herdrukt!) [hierin J.T. Stearn, Linnaean classification, nomenclature, and method, pp. 242-252].
- BRINDLE, A., (1985): A new species of *Isolabis* Verhoeff (Dermoptera: Carcinophoridae) from Malawi. – Nyala 11 (1): 12-14.

- BROWN, R.W., (1954/1956): Composition of scientific words. A manual of methods and a lexicon of materials for the practice of logotechnics: 1-882. Published by the author (recente herdrukken als paperback nog verkrijgbaar).
- BRUGGEN, A.C. van, (1990): Notes on the genus *Maizaniella* (Gastropoda, Prosobranchia: Maizaniidae) with the description of a new species from West Africa. – *Basteria* 54: 187-195.
- BRUGGEN, A.C. van, (2002): Hitlerkever. – *Bionieuws* 16: 2.
- DANCE, S.P., (2009): A name is a name is a name: some thoughts and personal opinions about molluscan scientific names. – *Zool. Meded. Leiden* 83(7): 565-576.
- GUMOVSKY, A., Z. BOUČEK & G. DELVARE, (2006): New genera and species of Afrotropical Entedoninae (Hymenoptera, Eulophidae). – *Zool. Meded. Leiden* 80: 73-85.
- KALKMAN, V.J., (2008): Two new dragonfly species from Yapen and Biak, Papua (Irian Jaya), Indonesia (Odonata). – *Zool. Meded. Leiden* 82 (11): 81-89.
- KRONENBERG, G.C., (2009): Eponiemen betreffende personen verbonden aan de NMV. – *Spirula*, speciale uitgave, suppl. 2: 13-41.
- KUIPER, J.G.J., (1956): *Pisidium viridarium*, eine neue Art aus Ost-Afrika. – *Arch. Moll.* 85: 61-63.
- OPINION, (1957) Opinion 469. – *Opin. Declar. Intern. Comm. Zool. Nomencl.* 16 (8): 97-128.
- POLASZEK, A., red., (2010): *Systema Naturae 250/The Linnaean Ark: i-xvi*, 1-276. Boca Raton-London-New York CRC Press – Taylor & Francis Group.
- REID, G.M., (2011): Conservation and the species dilemma. – *Zooquaria* 74: 18-19.
- RICHTER, R., (1948) Einführung in die Zoologische Nomenklatur durch Erläuterung der Internationalen Regeln. Zweite, umgearbeitete Auflage mit der "Offiziellen Liste zoologischer Gattungs-Namen": 1-252. Frankfurt am Main Verlag Dr. Waldemar Kramer.
- THIELE, J., (1925): Gastropoda der Deutschen Tiefsee-Expedition II. Teil. – *Wissensch. Ergebn. Deutsch. Tiefsee-Exped. "Valdivia" 1898-1899* 17: 1-348.
- Zoological Nomenclature, 250 years of -. – *Zool. Meded. Leiden* 82 (1-23): 1-251.

Adres van de auteur:

Cees Laseurlaan 1185

2597 GN Den Haag

e-mail: acvanbruggen@hetnet.nl

en dolf.vanbruggen@ncbnaturalis.nl

Een voorlopige samenvatting betreffende de weekdierfauna van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster

Henk K. Mienis

Summary – The 'Defence Line of Amsterdam' consists of 43 fortifications built in a circle around the capital of the Netherlands. Less known is the fact that here and there between these fortifications sluices are built to enable inundation of the surrounding lowlands. The area open to the public forming the inundation sluice in the Southdike of the Beemster along the North Holland Canal, North-Holland, the Netherlands, has been investigated on several occasions for the presence of molluscs during three successive years (2009-2011). This has resulted in the recording of 23 different species: 17 terrestrial snails, 5 terrestrial slugs and a single amphibious aquatic snail. Additional mollusc species may be present in a closed area North of the tiny public part of the inundation sluice.

De 'Stelling van Amsterdam' bestaat min of meer uit een kring van 43 fortificaties, waarvan het de bedoeling was dat zij de veiligheid van de hoofdstad zouden bewaren in tijden van oorlog. Door de ontwikkeling en toepassing van moderne oorlogsmiddelen voor en tijdens de eerste wereldoorlog heeft men de bouw van diverse fortificaties, waaronder het Fort bij Kwadijk, stopgezet. In feite hebben de forten behorende tot de 'Stelling van Amsterdam' nooit echt dienst gedaan waarvoor ze oorspronkelijk gebouwd zijn.

Daar de meeste fortificaties gebouwd zijn op een dikke laag zand afkomstig uit de duinen wordt de flora van deze fortificaties nog steeds gekarakteriseerd door de aanwezigheid van een groot aantal typische duinplanten. Ook op het gebied van de fauna spelen deze stiltegebieden een belangrijke rol. Daarom zijn de meeste forten in de loop der jaren veranderd in kleine natuurreservaatjes, die slechts ten dele of alleen op bepaalde dagen voor het publiek toegankelijk zijn.

Daar deze fortificaties droge eilandjes vormen in een anders heel vochtig gebied kunnen op deze fortificaties slakken voorkomen die eigenlijk beschouwd moeten worden als droogteminnende soorten in een waterrijk gebied. Een dergelijke weekdierfauna is daarom op zijn minst vanuit historisch oogpunt heel interessant. Tot nog toe zijn 13 fortificaties op de aanwezigheid van weekdieren onderzocht. De resultaten daarvan zijn samengevat door Neckheim & Mienis (2010). Ondertussen zijn nog twee andere fortificaties onderzocht (Fort bij Kwadijk en de Kustbatterij bij Durgerdam) waarvan de resultaten binnenkort gepubliceerd zullen worden.

Minder bekend is het feit dat de 'Stelling van Amsterdam' ook uit waterbouwkundige werken bestaat: inundatiesluizen. Op geregelde afstanden tussen de fortificaties had men sluizen aangelegd waardoor men het omliggende laaggelegen land in geval van nood onder water kon zetten. Hierbij greep men dus terug op een methode die reeds met veel succes was toegepast gedurende de Tachtigjarige Oorlog.